CÂTEVA TIPĂRITURI OCAZIONALE TIMIŞORENE IDENTIFICATE ÎN FOSTA COLECŢIE BIBLIOFILĂ JÀNOS VÀSÀRHELYI DIN ARAD

Elena Rodica Colta

Colecţia bibliofilă Jànos Vàsàrhelyi[1] reprezintă unul dintre fondurile de carte[2] rămase până astăzi pe teritoriul judeţului Arad, constituind o parte din patrimoniul cultural al zonei.

După cum se ştie, familia Vàsàrhelyi, luând exemplul baronului Orczy,[3] donează în anul 1873 valoroasa sa bibliotecă Gimnaziului Superior Regal din Arad.[4]

Aici, cele două biblioteci nobiliare vor fi reunite într-un fond special (cu ştampilă proprie)[5], care va constitui, vreme de mai bine de 70 de ani, una din mândriile şcolii.

După 1948, odată cu reforma învăţământului, are loc şi o restructurare a vechii biblioteci a şcolii, o epurare a cărţilor considerate „nocive", ocazie cu care cea mai mare parte din fondul bibliotecii Orczy-Vásárhelyi va fi transferat, parte actualei Biblioteci judeţene „A. D. Xenopol", parte bibliotecii Arhivelor Statului Arad.

Liceul va rămâne, până în ultimii ani, când va avea loc un nou transfer către Biblioteca judeţeană, cu o mică parte din donaţia iniţială a celor doi colecţionari.

Este de prisos să spunem că au fost încălcate nişte clauze şi că, în timpul acestor mişcări de fonduri, au avut loc şi unele sustrageri.[6] Cert este însă faptul că, astăzi o eventuală încercare de reconstituire a celor două biblioteci de familie din veacul XIX a devenit o operaţie extrem de dificilă, dacă nu imposibilă.

Pe când în cazul Orczy a fost găsit totuşi, printre manuscrisele ajunse la Arhivele Statului, Catalogul fostei colecţii,[7] problema principală devenind aceea a regăsirii cărţilor înscrise în registru, în cazul Colecţiei Vásárhelyi catalogul bibliotecii lipseşte, singurul indiciu de provenienţă rămânând ex libris-ul manuscris, reprezentând numele posesorului, înscris pe foaia de titlu a unora din cărţi.

Pornind de la acest indiciu am reuşit să identificăm printre cărţile transferate la Arhivele Statului,[8] 22 de volume, de format –4° şi –8°, conţinând foi volante şi tipărituri ocazionale de mică întindere, care iniţial i-au aparţinut lui Vásárhelyi.

Colligarea s-a făcut la cererea proprietarului, legătorul adăugând fiecărui volum o filă de gardă şi mai multe file la sfârşit, pe care Vásárhelyi va scrie,

https://biblioteca-digitala.ro

el însuşi, cu mâna, un titlu provizoriu de volum[9] şi un sumar, conţinând principalele date ale tipăriturilor incluse (autor, titlu, volum şi anul tipăririi).

Volumele prezintă, pe cotor, o etichetă tipărită, cu numărul cărţii în bibliotecă, titlul prescurtat şi numărul volumului din seria de colligate.

O altă etichetă, pe coperta interioară, indică numărul raftului, locul cărţii pe raft şi numărul de colligate pe care le conţine.

În ciuda acestei meticulozităţi în organizarea bibliotecii, dispunerea colligatelor în toate cele 22 de volume nu respectă nici un fel de criterii, legarea făcându-se la întâmplare, uneori prin mutilarea blocului cărţii, ceea ce ne determină să credem că operaţia s-a desfăşurat în mai mulţi ani, pe măsura strângerii exemplarelor.

Această ipoteză este susţinută şi de anii înregistraţi, pe trei din volume, alături de semnătura posesorului (1838, 1839, 1840).

Cele 338 de tipărituri adunate în acest mod în cuprinsul volumelor, executate în tipografii diferite (Bratislava, Pesta, Szeged, Oradea, etc.) într-un interval lung de timp (1747–1841), ne permit să vorbim despre un interes special manifestat de colecţionar faţă de acest gen de scrieri.

Menite a fi rostite sau recitate public, multe din aceste creaţii, comandate pentru o dată fixă, erau tipărite cu ceva timp înainte de eveniment, pentru a putea fi distribuite, de organizatori, invitaţilor, spre amintire.

Însă, în ciuda acestei intenţii clare de fixare a unor momente din viaţa urbei în memoria colectivă, cea mai mare parte din foile volante şi broşurile tipărite în acest scop vor sfârşi prin a fi aruncate sau distruse.

Această distrugere masivă, care le-a transformat ulterior în rarităţi tipografice, s-a datorat în principal subiectului lor limitat şi aspectului extrem de modest şi de ne atrăgător, în care au fost tipărite (hârtie ordinară, caiete nelegate).

Puţinele care au supravieţuit, în biblioteci sau colecţii particulare, s-au dovedit, la un examen literar, îndoielnice ca valoare. Ele sunt pentru cititorul de azi extrem de greu de citit, din cauza limbajului utilizat de autori.

Totuşi nu putem să le declarăm fără valoare. Pe lângă faptul că sunt o raritate bibliofilă, au şi o valoare documentară, constituind o sursă de informaţie referitoare la epoca care le-a produs.

Fiecare lucrare se referă la câte un eveniment local (terminarea unei construcţii, adunare de fonduri, numiri în funcţii, şedinţe de comitat), azi fără importanţă.

La vremea aceea însă, multe din aceste evenimente au presupus pregătiri, invitaţi străini, baluri, constituind o sursă de emoţie, un pretext de a comanda o rochie nouă, o ocazie de a-ţi încerca talentul literar.

Obiceiul de a scrie la comandă despre ceva anume, de a compune discursuri erudite, într-un stil pretenţios, plin de înflorituri, sau de a scrie versuri în limba latină, citând din clasici şi utilizând, în comparaţii întregul Pantheon al Antichităţii, era foarte apreciat de societatea aristocratică a vremii, pentru care o înmormântare devenea un pretext de întâlnire transformându-se într-un eveniment monden.

https://biblioteca-digitala.ro

Din această serie de tipărituri de mică întindere identificate, o parte, care se referă la evenimente din oraşul Arad şi împrejurimi, ne interesează în mod special. 20 din ele au fost produse la Timişoara, în perioada 1806–1834, în tipografiile Klapka şi Beichel.

Asupra lor dorim să ne oprim în cele ce urmează.

Faţă de alte centre tipografice din care provind unele imprimate, cu care colecţionarul nostru n-a avut contacte directe, în cazul Timişoarei situaţia a fost cu totul alta.

Vásárhelyi, prin funcţia sa de Vice Comite în Comitatul Cenad, va participa, el însuşi, ca invitat, la mare parte din festivităţile organizate în Timişoara, fiind un obişnuit al oraşului.

Chiar arădenii erau la începutul secolului XIX mult mai legaţi de acest oraş.

În absenţa unei tipografii proprii, până în anul 1819, tot ce s-a scris în Arad a trebuit să fie tipărit într-o altă localitate (Pesta, Oradea sau Timişoara).[10]

În felul acesta autorii arădeni îl vor cunoaşte pe Klapka încă înainte ca acesta să deschidă o filială a tipografiei sale la Arad.[11]

Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu Josef Beichel. Tipărind în tipografia lui, în unele situaţii, aceşti clienţi arădeni îl vor determina ulterior să cumpere, în anul 1834, tipografia lui Klapka din Arad, care tocmai fusese pusă în vânzare.[12]

Revenind însă la colecţionar, includerea lui pe listele celor ce primeau oficial aceste broşuri s-a făcut în virtutea funcţiilor deţinute.

Faptul că, (spre deosebire de ceilalţi aristocraţi ai vremii, care le-au primit şi aveau şi ei bibliotecă, în care să le păstreze, însă nu le-au dat importanţă), Vásárhelyi a adunat tot ce a găsit s-a dovedit benefic.

Simpla trecere în revistă a acestor broşuri ne permite să reconstituim un şir de evenimente care au tulburat, pentru o zi, viaţa acestor îndepărtate oraşe de provincie, din Răsăritul Imperiului.

Prima tipăritură (–4, 4 f), apărută în tipografia lui Jonás Lajos, cuprinde două poezii în limba maghiară, scrise de un mic nobil local, funcţionar al comitatului, Peretsenyi Nagy Laszló, cu ocazia acordării domeniului Iratos, Comitetului Suprem al Aradului din acei ani, Almasy Pál.[14]

Autorul versurilor, intitulate *Lantolag azon...*,[15] explică (într-un exces de erudiţie cerut de gustul vremii, care impunea „cântăreţului" să evidenţieze, documentat, valoarea darului regal), în note de subsol etimologia numelui localităţilor ce compun domeniul acordat, dă informaţii despre proprietarii săi trecuţi, vorbeşte despre bogăţiile sale.

Tot într-o notă de subsol apare şi numele trimisului regal, acel „Homo Regius" desemnat să aducă scrisoarea, în persoana lui Török Josef, consilier la Curtea de Apel din Oradea, care n-a putut să apară în poezie decât aluziv.

Cu vremea aceste informaţii mărunte au fost ignorate, fiind considerate prea puţin semnificative pentru istoria zonei.

Ele dau însă tipăriturii din 1806, modestă ca aspect, o notă de veridicitate şi de autoritate „ştiinţifică", ce salvează versul greoi.

https://biblioteca-digitala.ro

Versurile de laudă şi de prea mărire a momentului au fost rostite în una din cele trei zile (29, 30 apr. şi 1 mai) în care s-au desfăşurat festivităţile de instalare ale noului proprietar în domeniu Iratoş.

Un eveniment, trist de data aceasta, îl determină pe acelaşi Peretsenyi, care între timp publicase două cărţi la Oradea, să compună la începutul lunii iulie a anului 1815 două poezii funebre, prima în limba latină, a doua în maghiară, cu ocazia morţii nobilului Ştefan Atzel din Ineu,[16] persoană importantă în viaţa comitatului, decedat la numai 68 de ani.

Ele au fost rostite, la catafalc, în Ineu, în prezenţa unei asistenţe bogate, venită să-şi ia un ultim rămas bun de la prestigiosul bărbat.

Ulterior poeziile vor fi publicate într-o broşură având titlul *„Lessus in memoriam pie denati"*[17]... în tipografia lui Joseph Carol Klapka, în format –4°(8 p).

Două săptămâni mai târziu, prin moartea Vice Comitelui Aradului Georg Stanislovici,[18] survenită la Cicir (jud. Arad), la 55 de ani, după 35 de ani de activitate în serviciul statului, se iveşte un alt motiv de jale pentru arădeni şi noi călătorii, pentru a participa la înmormântare.

Cel care îşi încearcă din nou pana pentru el plânge pe decedat în numele asistenţei, este tot Peretsenyi, „poetul de ocazie al comitatului".

Noua creaţie, intitulată *Carmen lugubre*...,[19] va apare în aceeaşi tipografie timişoreană, în formatul deja cunoscut (–4°, 8 p). Reţeta este şi ea aceeaşi: prima poezie în limba latină, a doua în maghiară.

Numele autorului nu mai apare însă pe fila de titlu, fiind scris la sfârşit.

În schimb din titlu aflăm că înmormântarea a avut loc în 16 iulie 1815, corpul Vice Comitelui fiind depus pentru veci în mausoleul familiei Edelspacher din Ghioroc.[20]

Tot din pagina de titlu aflăm numele succesorului, Joan Nepom. de Kovats, a cărui numire a avut loc la 1 august.

Dar Peretsenyi n-a fost un poet profilat în exclusivitate pe „iertăciuni".

Cu aceeaşi uşurinţă şi plăcere scrie, în anul 1816, de Anul Nou, două *„Urări"* pe care le adresează nobilului Paul Csernovits de Macea,[21] un „mecena al literelor" local.

Intitulate *Xenium*,[22] poeziile, prima în latină, a doua în maghiară, apar sub formă de broşură (–4°, 8 p) în tipografia Klapka.

Înclinaţiile de istoric, dovedite în *Monografia Comitatului Arad* ce apăruse în 1807, îl determină pe Peretsenyi să facă un nou exces de erudiţie prin numeroase note de subsol în care explică „aluziile poetice".

Cele mai multe se referă la familia Csernovits.

Informaţiile sunt preluate de „funcţionarul poet" din diferiţi istorici, la care şi face trimiteri bibliografice (Du Fresné, Forgats, Pray).

Deosebit de interesantă ni s-a părut referinţa preluată din Flavius Commenus, potrivit căreia, în anul 1450, printre nobilii veneţieni figura şi un Stephan Csernovits de Csernahora.

Referitor la această broşură, dedicată nobilului din Macea, trebuie să spunem, ţinând seama de actuala raritate a acestui gen de tipărituri, că Vásárhelyi a deţinut două exemplare, incluse, la legare, în volume diferite.[23]

https://biblioteca-digitala.ro

Probabil unul l-a primit oficial, iar al doilea i-a fost dăruit, mai târziu, de o persoană care îi cunoştea interesul pentru aceste scrieri.

Ieşind din sfera poetică. următoarea tipăritură este o *Predică (Egygy Szent Bèszéd)*,[24] apărută în anul 1818, în tipografia Klapka.

Autorul ei este Varga Pál, „nobil din Arad",[25] preot predicator al Ordinului Minoriţilor Conventuali.

Predica este compusă de ziua morţilor şi tipărită pe cheltuiala „unui adevărat domn maghiar", al cărui nume nu este făcut public, în foaia de titlu. Formatul este unul de buzunar (–8°, 12 p).

Doi ani mai târziu o altă *Predică*[26] este predată tipografiei Klapka spre tipărire.

Autorul este Hieronymus Rátz, aparţinând aceluiaşi ordin călugăresc, profesor de filosofie la gimnaziul arădean.

Predica a fost ţinută în 20 august de ziua Sf. Ştefan, tipărirea fiind ulterioară.

Aprobarea de tipar este acordată de censorul Timişorii, Hieronymus Zimandchek, la 30 august.

Broşura, de format –8°, cuprinde 31 p, din care textul predicii ocupă doar 26 p.

În continuarea textului au fost adăugate două poezii (compuse în cinstea aceleiaşi sărbători) despre care foaia de titlu nu face nici o menţiune.

Aceste poezii, prima în limba latină, a doua în maghiară, sunt scrise de autori diferiţi.

Dacă autorul celei de a doua, intitulată *Rövid emlékezete*, este deja cunoscutul Peretsenyi, autorul poeziei latine, *Pietas*, rostită în numele „Stărilor şi a Ordinelor Provinciei Arad", semnat cu iniţiale (L. N. de B.) n-a putut fi identificat.

Această broşură încheie o anumită etapă în cultura arădeană, aceea a tipăriturilor produse în alte centre.

De la această dată autorii arădeni îşi vor tipări lucrările în tipografia oraşului, deschisă de Anton Micheck în anul 1819, apelând doar rareori la alte tipografii din oraşele vecine.

Ceea ce explică dispariţia „evenimentului arădean" din tipăriturile timişorene identificate în continuare.

O primă broşură, în care scena festivităţilor se mută în Comitatul Krassó, este cea din 1825.[28]

Tipografia este aceeaşi însă poezia pe care o conţine a fost compusă, în limba maghiară, de Înaltul Incasator Regal al Comitatului Krassó, Szölösy Pál, în cinstea numirii baronului Forray Andras de Săvârşin,[29] în funcţia de Comite Suprem al acestui comitat.

Tipăritura (–4°, 4 f) va fi scoasă cu patru zile înainte de instalarea Prefectului, adică în 27 mai 1825.

Avizul este dat de noul censor timişorean, Antonius Schmidt.

Importanţa evenimentului pentru comitat explică apariţia unei a doua broşuri,[30] realizată tot de Klapka, la solicitarea celor din Lugoj.

https://biblioteca-digitala.ro

Ea conţine discursurile rostite în 31 mai 1825, în timpul festivităţilor de instalare, primul de Forray, iar al doilea, reprezentând un răspuns din partea comitatului, de Toth Mihaly, notarul şef.

Imprimarea este ulterioară, după revizuirea textelor, făcându-se abia în 14 iulie 1825. Avizul este dat de Antonius Schmidt, iar formatul ales de tipograf cel obişnuit (–4°, 12 p).

Următoarea tipăritură identificată în colecţie a fost produsă după trei ani.

Ea reprezintă un poem funebru, un *Epicedion*[31], compus de tinerii clerici din Timişoara la moartea Episcopului catolic de Cenad, Ladislau Köszegyi de Remete, survenită la 4 ianuarie 1828.

Tipărirea, avizată de censură, se va face câteva luni mai târziu, în 8 aprilie. Tipograf este Klapka iar formatul cel comun (–4°, 4 f. nen).

Această moarte îl determină şi pe Anton Györfy, preot în Sân Miclăuşul Mare să alcătuiască o *Cuvântare*[32] în limba germană, pentru a fi citită la comemorarea înaltului prelat, planificată a avea loc la Timişoara în 16 aprilie.

Tipărită de acelaşi Klapka, Cuvântarea comemorativă va apare după rostirea ei, în 28 aprilie, într-un format de buzunar (–8°, 16 p).

Din vara anului următor, 1829, am identificat un mic imprimat, conţinând *Versuri de bucurie (Öröm Versek)*,[33] compuse de Jakob Bogdan spre a fi rostite în 5 august, „în oraşul de câmpie Lugoj", cu ocazia aniversării a 50 de ani de la trecerea zonei la Ungaria.

Execuţia tipăriturii (–4°, 4 f) este anterioară evenimentului, efectuându-se în 31 iulie, cu avizul censorului timişorean, la Klapka.

În luna octombrie a aceluiaşi an este adus spre tipărire un poem de laudă, intitulat *Ode*,[34] în cinstea numirii baronului Michael de Gerliczy în funcţia de Administrator al Comitatului Timiş.

Autorul versurilor este arhivarul comitatului, Aloysius Sándor Tohaty de Nagy-Magura.

Imprimarea este anterioară evenimentului, broşura ieşind în 25 octombrie 1829, cu patru zile înainte de momentul rostirii ei. Tipograf este Klapka, censor Schmidt, iar formatul cel de caiet (–4°, 4 f).

Trecând la producţia tipografică a anului 1839 constatăm că, unul dintre evenimentele care a determinat redactarea unor noi creaţii literare de moment a fost moartea Episcopului ortodox al Timişorii, Josif Putnic.

Prima scriere legată de acest eveniment este o *Cuvântare funebră*,[35] în limba germană, compusă de Maximilian Szmirnovich.

Textul se termină cu o scurtă poezie în limba maghiară.

Tipărirea este ulterioară înmormântării din 23 noiembrie, având nevoie de revizuiri. Apare aşadar abia în 8 decembrie, de data aceasta în tipografia lui Josef Beichel, care o scoate în format de buzunar (–8°, 8 p).

Apariţia acestei broşurele germane îl incită pe profesorul de limba maghiară de la gimnaziul arădean, Csernatoni Vaida Péter,[36] să o traducă în maghiară şi să încerce să o versifice. Rezultatul este o creaţie nouă.[37]

Pagina de titlu maghiară preia o parte din informaţiile tipăriturii germane, la care vor fi adăugate de autorul poeziei date noi.

https://biblioteca-digitala.ro

Avizul este acordat de data aceasta de censorul arădean, Mandik Aloys,[38] însă pentru tipar va fi solicitat Beichel. Tipăritura apare la Timişoara, în anul 1831, în formatul obişnuit (–4°, 6 f).

Revenind la producţia tipografică a anului 1830, menţionăm şi o altă broşură, produsă în tipografia lui Klapka, cuprinzând *Discursurile*[39] rostite cu ocazia instalării lui Losonczi Gyurky Pál[40] în funcţia de Locţiitor de Comite Suprem în Comitatul Krassó.

Tipărirea discursurilor are loc, cu avizul censurii, două zile după instalare, în 17 iulie 1830. Formatul este cel obişnuit. (–4°, 16 p).

Prima cuvântare din broşură este cea rostită de Losonczi, urmată de un răspuns din partea comitatului, cu care fusese însărcinat acelaşi notar şef, Toth Mihaly.

Doi ani mai târziu, în 5 noiembrie 1832, Losonczi primeşte numirea definitivă de Comite Suprem.

Are loc o nouă adunare festivă, sunt rostite alte discursuri potrivite momentului, care, conform obiceiului, vor fi ulterior tipărite în broşură.

Tipăritura,[41] realizată în 14 decembrie 1832, în tipografia lui Beichel, în forma de caiet (–4°, 12 p) este foarte apropiată de cea din 1830. Discursurile sunt rostite şi de data aceasta de cei doi, Losonczi, proaspătul numit, şi notarul şef al Comitatului Krassó. Diferă doar anul şi numărul de pagini, mai mic în cazul celei de a doua tipărituri.

Următoarele trei tipărituri din colecţie au fost produse cu ocazia sfinţirii lui Joseph Lonovici ca Episcop catolic de Cenad.

Prima, intitulată, *Carmen*,[43] este o poezie în limba latină compusă în numele Colegiului Piarist din Timişoara.

Autorul propriu-zis al versurilor nu este menţionat. Poezia este tipărită în 1834, în tipografia lui Beichel, sub forma de caiet (–4°, 4 f) pe o hârtie subţire, fără filigran.

A doua broşură care marchează această numire cuprinde un *Discurs (Dictio)*,[44] redactat în limba latină, de canonicul Marcell Dániel de Szamos Ujvár.

Ea este produsă în 29 iulie 1834, în tipografia Beichel, urmând a fi rostită în Timişoara, în 24 septembrie, la instalarea Înaltului Prelat.

Şi de data aceasta textul nu depăşeşte un caiet tipografic (–4°, 4 f).

A treia scriere,[45] de data aceasta în limba germană, este mult mai scurtă ca întindere, tipăritura reducându-se la 2 f (–4°).

Ea conţine două poezii, puse pe muzică de Kratschwill, capelanul Domului din Timişoara, pentru a fi cântate în aceeaşi zi de 24 septembrie.

Tipograf este tot Beichel.

În sfârşit, ultima tipăritură timişoreană din fondul arădean este o broşură conţinând o poezie, intitulată *Emlék Iras*,[46] scrisă de arădeanul Vaida Péter, cu ocazia serbărilor din 21 august 1834, generate de acordarea titlului de Oraş Liber Regesc Aradului.

Cărticica, de mici dimensiuni (–8°, 16 p) este produsă în 10 august în tipografia lui Beichel din Timişoara, cu cheltuiala unui negustor arădean, Lillin Iosif.

https://biblioteca-digitala.ro

Versurile, distribuite invitaţilor, au fost rostite în piaţa publică în faţa numeroşilor invitaţi.

Evenimentul, de o deosebită importanţă pentru oraş va fi „cântat" în numeroase alte scrieri ocazionale, tipărite în tipografia arădeană.

Încheind prezentarea celor 20 de imprimate timişorene identificate, o concluzie se impune.

La un studiu comparativ, aceste producţii tipografice timişorene nu diferă cu nimic faţă de alte produse ale tipografiilor vecine.

Ele sunt aproape identice cu imprimatele scoase de Klapka şi Beichel în tipografia de la Arad, la care diferă doar numele oraşului şi al censorului, ceea ce ne determină să credem că nici nu s-au gândit la o individualizare a unei anumite producţii tipografice.

În cazul tuturor broşurilor hârtia, chiar cu filigran, este groasă, literele sunt comune, iar frontispiciile şi vignetele apar extrem de rar.

Dacă ar fi să le comparăm cu alte tipărituri contemporane europene, am putea să le asemănăm cu periodicele germane ale vremii (Stasts-Anzeigen sau Europäische Annalen) la care conţinutul, „ştirile", erau mai importante decât forma şi calitatea.

Conţinutul este de altfel cel care le salvează şi pe aceste mărunte tipărituri, fiindcă, dincolo de aspectul banal ele rămân, ceea ce au vrut autorii lor să fie, „amintiri" ale unor lucruri întâmplate în oraşul lor cândva.

Orânduindu-le cronologic, obţinem, aşa cum s-a văzut, chiar din aceste piese răzleţe, descoperite într-o colecţie bibliofilă din veacul trecut, secvenţe din acea cronică măruntă de provincie, care în mod obişnuit scapă marilor istorii.

NOTE

[1] Familia Vásárhelyi (Kezdivásárhelyi) a fost înnobilată în anul 1754, prin Jonathan Vásárhelyi, avocatul familiei Grassalcovics. Proprietarul ex libris-lui manuscris identificat pe cărţi este János Vásárhelyi, născut în 1800 la Ineu. Din anul 1832 îndeplineşte funcţia de Vice Comite (Subprefect) în Comitatul Cenad. Este cunoscut în epocă drept autorul a 6 discursuri tipărite sub formă de broşuri. Moare la Lökösháza în 9 septembrie 1843, la trei ani după ce se semnează pe unul din volumele sale de colligate. Vezi Márki Sándor, *Arad Vármegye és Arad Szabad Kiraly Város Története*, II, Arad, 1895, p. 716; Lakatos Ottó, *Arad Története*, III, Arad, 1881, p. 90–91.

[2] Dintre colecţiile bibliofile de familie înglobate ulterior în fonduri de carte publice din Arad, menţionăm: Bibliotecile Mocioni din castelele de la Căpâlnaş şi Bulci, Biblioteca Orczy, Biblioteca Carol Brünnek, Biblioteca Fabian Gabor, Biblioteca Vöros de Farad etc.

[3] Informaţii despre familia Orczy în *Révai Nagy Lexikona*, XIV, Budap. 1916, p. 771–772.

[4] Márki Sándor, op. cit., II, p. 779; Lakatos Ottó, op. cit., III, p. 115–116.

[5] Textul ştampi ei, de formă ovală, este: AZ ARADI KIR FÖGIMNAZIUM ORCZY-VÁSÁRHELYI KÖNYVTÁRA.

[6] În aceste împrejurări a dispărut incunalului Thwrocz, *Illustrissimorum Hungarie regum chronica* (Brno, 1488). În anii din urmă el a reapărut în Lipova, la un colecţionar,

https://biblioteca-digitala.ro

de unde a fost cumpărat de Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, pentru biblioteca sa. Cartea figurează în Catalogul Orczy.

[7] Elena Rodica Colta, *Un document bibliografic de la începutul secolului XIX: Catalogul bibliotecii Orczy,* în Biblioteca şi cercetarea, VIII, Cluj-Napoca, 1984, p. 252–267.

[8] Elena Rodica Colta, *Valori bibliofile din colecţia Filialei Arhivelor Statului Arad*, în Revista Arhivelor, Seria III, vol. I, 1995, nr. 1–2, Cluj-Napoca, p. 61–70.

[9] Titlul primului volum de colligate improvizat de Vásárhelyi este: *Egyveleg Nyomtatások Negyedrésben I Kötet.*

[10] După cum se ştie, medicul şef al Comitatului Arad, Ludovic Haidenreich, alege oraşul Timişoara pentru a-şi tipări cele două cărţi ale sale de medicină (*Medicina aradiensis* şi *Historia astheniae scorbuticae*). Peretsenyi îşi tipăreşte cărţile la Oradea, însă pentru poezii apelează la tipografii timişorene. Horga Popovici tipăreşte cu litere latine la Oradea şi cu chirilice la Pesta.

[11] În anul 1826 când Micheck îşi încetează activitatea, Klapka deschide în Arad o filială a tipografiei sale timişorene. Vezi Márki Sándor, op. cit., II, p. 792.

[12] Când această tipografie din Arad va fi pusă în vânzare, în anul 1834, ea va fi cumpărată de tipograful timişorean Iosif Beichel. Vezi Marki S., p. cit., II, p. 792.

[13] Márki Sándor, op. cit., II, p. 696, 786–798; Lakatos Ottó, op. cit., III, p. 74.

[14] Marki Sandor, op. cit., III, p. 656–657.

[15] Peretsenyi Nagy Laszló, *Lantolag azon* (... TEMESVARON, Nyomtattot Jonás Lajos betüivel, 1806), ASA Arad, cota 2399, coll 2.

[16] Márki Sándor, op. cit., II, p. 659

[17] Peretsenyi Nagy Laszló, *Lessus in memoriam pie denati...* (Temesvarini, Typis Josephi Caroly Klapka, 1815), ASA Arad, cota 2399, coll. 7

[18] Márki Sándor, op. cit., II, p. 708–709.

[19] Peretsenyi Nagy Laszló, *Carmen lugubre...* (Temesvarini, Typis Josephi Klapka, 1815), ASA Arad, cota 2399, coll. 13

[20] Marki Sandor, op. cit., II, p. 671–673

[21] Idem, p. 668–669

[22] Peretsenyi Nagy Laszló/ *Xenium Novi Anni M D CCC XVI...* (Temesvarini, Typis Josephi Klapka, 1816), ASA Arad, cota 2399, coll. 8.

[23] Exemplarul II. ASA Arad, cota 2394, coll. 2

[24] Varga Pál, *Egygy Szent Beszéd...* (Temesváron, Klapka József Betüivel, 1818), ASA Arad, cota 2400, coll. 7

[25] Marki Sandor, op. cit. II, p. 715

[26] Rátz Hieronymus, *Egyházi Beszéd...* (Temesváron, Nyomt. Klapka Jósef CS K pr. Könyv. Betüivel, 1820), ASA Arad, cota 2405, coll. 6

[27] Lakatos Ottó, op. cit., III, p. 77.

[28] Szölösy Pál, *Ő Császári Királyi Felsegetöl...* (Temesváron, Klapka Iosef Betüivel, 1825), ASA Arad, cota 2399, coll. 11.

[29] Márki Sándor, op. cit., II, p. 676–677.

[30] *Beszédek mellyek...* (Temesváron, Klapka Jósef Betüivel, 1825), ASA Arad, cota 2396, coll. 7

[31] *Epicedion quo Memoriam...* (Temesvarini, 1828), ASA Arad, cota 2393, coll. 20.

[32] Anton Györfy, Worte der Wahrheit und der Liebe... (Temeswar, gedruckt bei Joseph Klapka K. K. priv. Buchdrucker, 1828), ASA Arad, cota 2402 coll. 10.

https://biblioteca-digitala.ro

[33] Jakabb Bogdán, *Öröm Versek*... (Temesvárott, Klapka Josef Betüivel, 1829) ASA, Arad, cota 2394, coll. 9.

[34] Aloisio Sándor alias Totáty, *Ode*... (Temesvarini, Typis Josephi Klapka Priv, Typograph, 1829), ASA Arad, cota 2393, coll. 15.

[35] Maximiliam Szimonovich, *Todten-Opfer den Manen*... (Temeswar, gedruckt mit Joseph Beichel schen Schriften, 1830), ASA Arad, cota 2402, coll. 12.

[36] Csernatoni Vajda Péter funcţiona în acea perioadă ca profesor de limba maghiară la gimnaziul arădean. Vezi Lakatos Ottó, op. cit., III, p. 90.

[37] Tsernatoni Vajda Péter, *Halotti Aldozat mellyet*... (Temesváron Nyomtattatot Beichel Joséf Betüivel, 1831), ASA Arad, cota 2394, coll. 22

[38] Mandik Aloys András a fost în perioada 1803–1831, directorul gimnaziului din Arad. De la înfiinţarea tipografiei arădene el va îmdeplini şi funcţia de cenzor şi revizor regal al oraşului. Vezi Lakatos Ottó, op. cit., II, p. 98 şi III, p. 96.

[39] *Beszdédek*... (Temesvárott, Klapka Jozsef Császári Királyi Priv. Könyvnyom tatónál, 1830), ASA Arad, cota 2396, coll. 5

[40] Borovszky Samu, *Temes Vármegye*, Budapest, s.a. p. 411

[41] *Beszédek*... (Temesvárott, Nyomttatott Beichel Jósef Betüivel, 1832), ASA Arad, cota 2396, coll. 16

[42] Borovszky Samu, op. cit., p. 414

[43] *Carmen*... (Temesvarini, Typis Josephi Beichel, C.R. Priv. Typograph, 1834), ASA Arad, cota 2393, coll. 6

[44] Marcell Dániel de Szamos-Ujvár, *Dictio ad*... (Temesvarini, Die 24 to Mense septembri Anno 1834), ASA Arad, cota 2401, coll. 5

[45] Kratochwill, *Ein Bewillkommungs = Gedicht dann*. (Temeswar, gedruckt mit Joseph Beichel, schen Schriften, 1834), ASA Arad, cota 2402, coll. 14

[46] Csernatoni Vajda Péter, *Emlék Iras*... (Nyomt. Beichel, Jósef Betüivel, 1834) ASA Arad, cota 2406, coll. 16.

SOME OCCASIONAL PRINTINGS FROM TIMISOARA IDENTIFIED IN THE FORMER „IANOS VASARHELYI" BIBLIOPHILE COLLECTION OF ARAD

Abstract

Among the rare books identified in family Vásárhelyi's library of Arad (the XIX th ct), a distinct group is formed by the booklets containing occasional writings. They were printed in Timisoara between 1806–1834.

Though they are extremely modest in aspect and of a doubtful artistic value, they constitute a precious documentary source for the epoche that has produced them.

https://biblioteca-digitala.ro

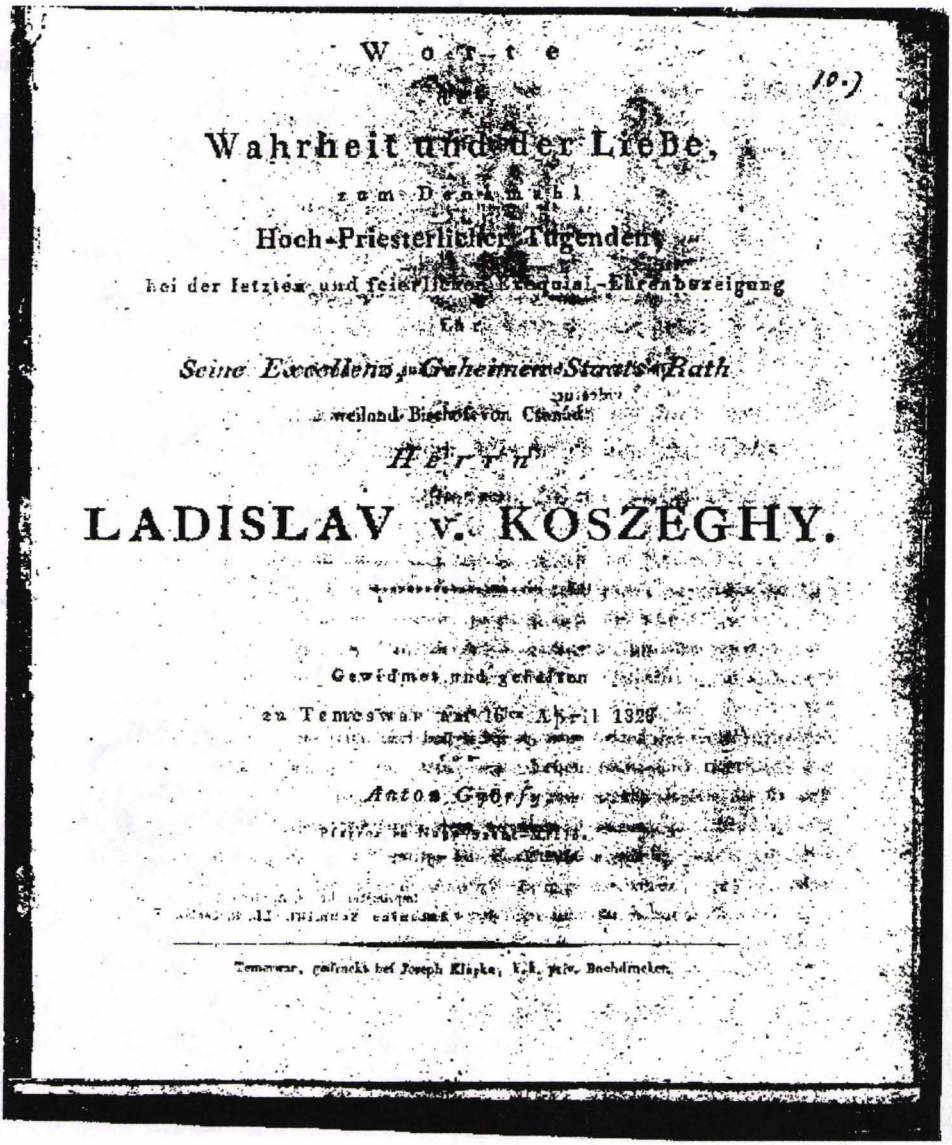

W o r t e

der

Wahrheit und der Liebe,

zum Denkmahl

Hoch-Priesterlicher Tugenden,

bei der letzten und feierlichen Exequial-Ehrenbezeigung

des

Seine Excellenz, des Geheimen Staats-Rath

weiland Bischofs von Cenad

Herrn

LADISLAV v. KOSZEGHY.

Gewidmet und gehalten

zu Temeswar am 16ten April 1828

von

Anton Györfy

Temeswar, gedruckt bei Joseph Klapka, k.k. priv. Buchdrucker.

Fig. 1. Cuvântarea preotului Anton Györfy din Sânnicolau Mare închinată episcopului romano-catolic de Cenad Ladislau v. Kőszeghy, Timişoara, 1828

https://biblioteca-digitala.ro

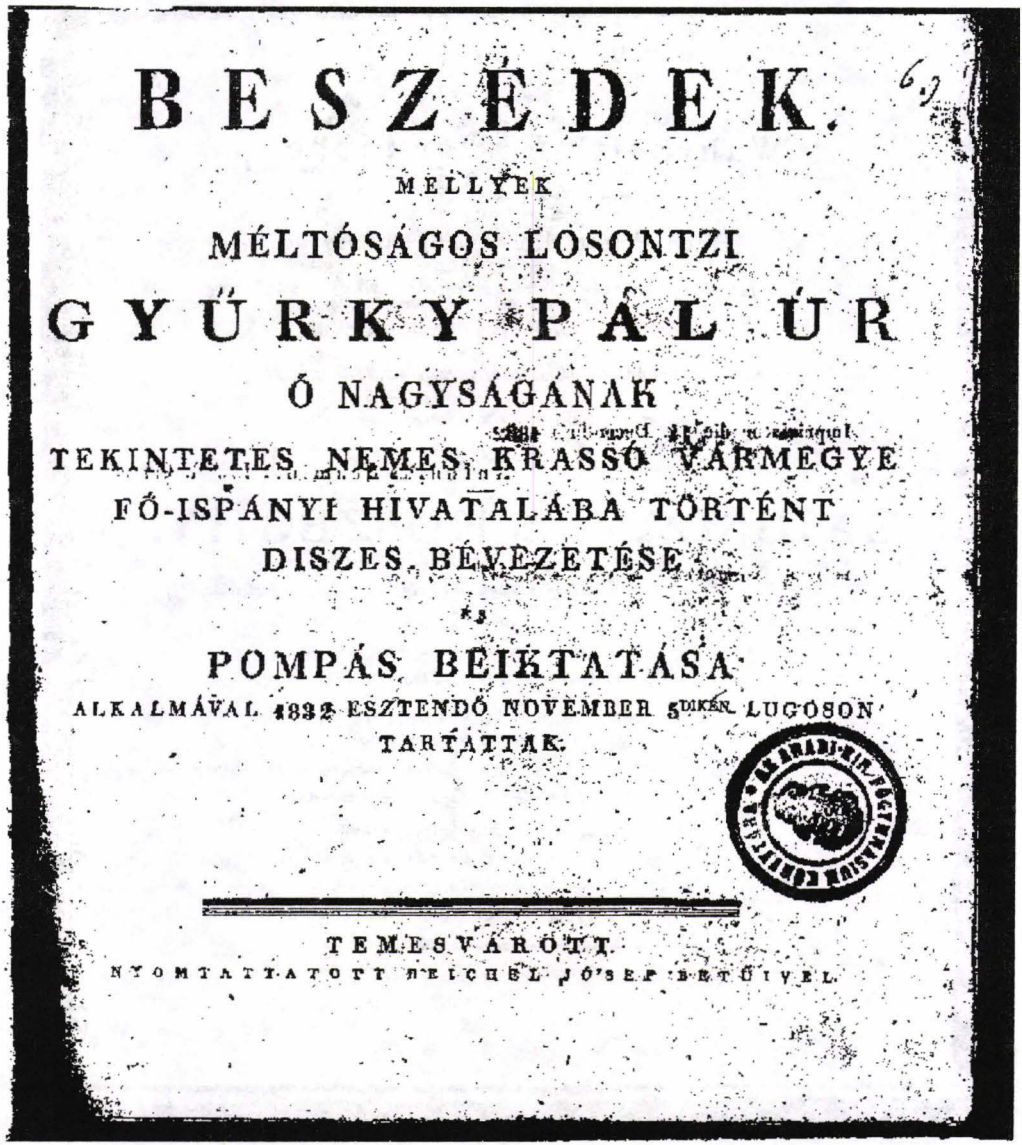

BESZÉDEK.

MELLYEK

MÉLTÓSÁGOS LOSONTZI

GYŰRKY PÁL ÚR

Ő NAGYSÁGÁNAK

TEKINTETES NEMES KRASSÓ VÁRMEGYE

FŐ-ISPÁNYI HIVATALÁBA TÖRTÉNT

DISZES BEVEZETÉSE

ÉS

POMPÁS BEIKTATÁSA

ALKALMÁVAL 1832 ESZTENDŐ NOVEMBER 5DIKÉN LUGOSON

TARTATTAK.

TEMESVÁRONT

NYOMTATTATOTT REICHEL JÓSEF BETŰIVEL.

Fig. 2. Culegerea de discursuri rostite la Lugoj, 5 noiembrie 1832 cu prilejul instalării noului prefect de Caraş, Losontzi Gyűrky Pál, Timişoara, 1832

https://biblioteca-digitala.ro

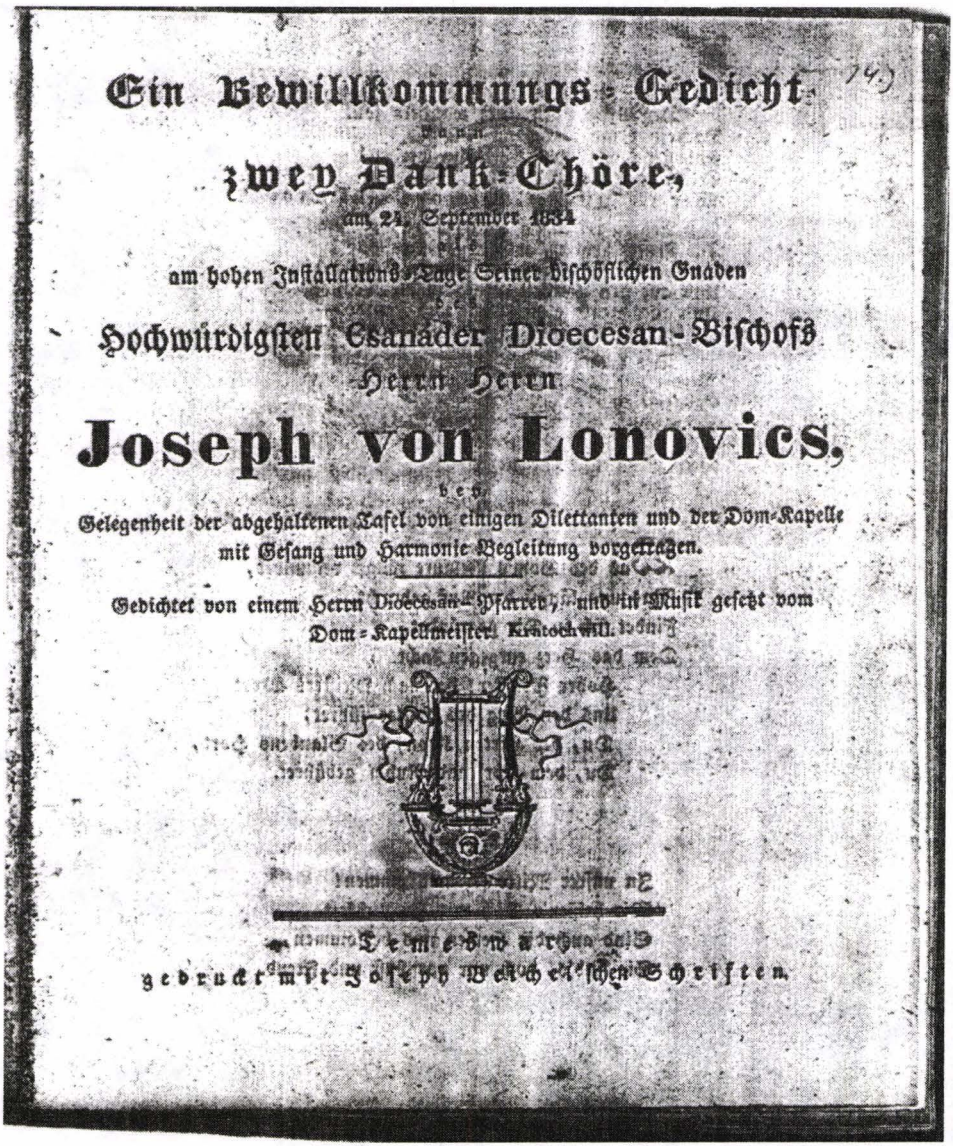

Ein Bewillkommungs-Gedicht

zwey Dank-Chöre,

am 24. September 1834

am hohen Installations-Tage Seiner bischöflichen Gnaden

Hochwürdigsten Csanäder Dioecesan-Bischofs

Herrn Herrn

Joseph von Lonovics,

bey

Gelegenheit der abgehaltenen Tafel von einigen Dilettanten und der Dom-Kapelle mit Gesang und Harmonie Begleitung vorgetragen.

Gedichtet von einem Herrn Dioecesan-Pfarrer, und in Musik gesetzt vom Dom-Kapellmeister Kratochwill.

gedruckt mit Joseph Weichenschen Schriften.

Fig. 3. Odă corală cu muzica compusă de capelmaistorul Kratochwill dedicată momentului instalării noului episcop romano-catolic de Cenad, Joseph v. Lanovics, Timişoara, 24 sept. 1834

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro